

POZNÁMKY K VÝSKYTU KUTAVIEK A ÔS
(HYMENOPTERA: SPHECOIDEA ET VESPIDAE)
V CHOČSKÝCH VRCHOCH A PRÍLAHLEJ ČASTI
ZÁPADNÝCH TATIER

Vladimír Smetana

Tekovské múzeum, Sv. Michala 40, 934 69 Levice

Abstract:

Smetana, V., 2004: Notes to the distribution of sphecoid wasps and wasps (Hymenoptera: Sphecoidea et Vespidae) in the Chočské vrchy mts. and in the adjoining part of the Západné Tatry mts. Acta Mus. Tekovens. Levice, 5: 78-82. In the course of the XXXI. camp of nature protectors the author of this paper carried on 15. – 21. th July 1995 the research of wasps and sphecoid wasps. On the selected localities in the Chočské vrchy mts. and in the adjoining part of the Západné Tatry mts. found he 8 species from the family Vespidae and 13 species from the superfamily Sphecoidea. From rarer species noteworthy is the occurrence of *Dolichovespula adulterina*, *Vespula austriaca*, *Crossocerus assimilis*, *Ectemnius ruficornis*, *Ectemnius cavifrons* and *Ectemnius sexcinctus*.

Key words: Sphecoidea and Vespidae, Chočské vrchy mts., Západné Tatry mts., nord Slovakia, distribution, faunistic notes.

ÚVOD

V priebehu XXXI. tábora ochrancov prírody sme sa v druhej polovici júla 1995 venovali štúdiu čmelovitých v Chočských vrchoch a v príľahlej časti Západných Tatier (SMETANA 1999). Počas riešenia tejto úlohy sme príležitostne odchyťovali aj iné blanokridlovce, osy (Vespidae) a kutavky (Sphecoidea). S výnimkou údajov o parazitickej ose *Dolichovespula adulterina* (BUYSSON, 1905), zahrnutých do štúdie o jej rozšírení na Slovensku (SMETANA 2000), neboli výsledky tohto výskumu doposiaľ publikované. Vzhľadom k celkovej absencii údajov o uvedených blanokridlovcoch v tejto oblasti majú získané poznatky predovšetkým poskytnúť základné informácie o zastúpení zaznamenaných druhov na skúmanom území.

PREHLAD NAVŠTÍVENÝCH LOKALÍT

Údaje o výskyte ôs a kutaviek pochádzajú zo 7 lokalít Chočských vrchov a 4 lokalít priľahlej časti Západných Tatier. V ďalšom texte podávame ich stručný popis. V zátvorke za názvom lokality uvádzame orografický celok, jeho kód a číslo mapovacieho štvorca DFS, v ktorom sa nachádza.

Kvačianska dolina - ústie (170 Chočské vrchy, 6883)

Bezprostredné okolie tábora XXXI. TOP v ústí Kvačianskej doliny, v nadmorskej výške okolo 640 m.

Huty (170 Chočské vrchy, 6783)

Alúvium potoka v najnižšie položenej časti obce (asi 740 m) v blízkosti vstupu do hornej časti Kvačianskej doliny.

Dolina Borovianka (170 Chočské vrchy, 6883)

Krátka skalnatá dolina vo vápencoch a dolomitoch, neďaleko rekonštruovaného mlyna v Oblazoch (asi 700 m n.m.).

Ostrý - 1128 m (170 Chočské vrchy, 6883)

Strmý, zalesnený vrchol v najvýchodnejšej časti Chočských vrchov, nad Kvačianskou dolinou.

Prosiecka dolina (170 Chočské vrchy, 6882)

Spodná a stredná časť najznámejšej doliny Chočských vrchov, v nadmorskej výške približne 660 - 860 m.

Liptovský hrad - 1000 m (170 Chočské vrchy, 6882)

Rekonštruované zrúcaniny hradu na zalesnenom kopci medzi dolinou Kalamienky a Sestrčskou dolinou.

Veľký Choč - 1611 m (170 Chočské vrchy, 6882)

Subalpínske spoločenstvá v najvyšších polohách Veľkého Choča (1350 - 1611 m).

Suchá dolina (181 Západné Tatry, 6883)

Spodná a stredná časť zalesnenej skalnatej doliny (720 - 920 m) na styku Chočských vrchov a Západných Tatier.

Bobrovská vápenica (181 Západné Tatry, 6883)

Spoločenstvá lesov, lúk a pasienkov na úpätí Západných Tatier (asi 800 m n. m.), na ich styku s Liptovskou kotlinou.

Sivý vrch, Z hrebeň (181 Západné Tatry, 6783)

Západný, vápencovo-dolomitický hrebeň Sivého vrchu -1805 m, v nadmorskej výške okolo 1500 m.

Babky - 1566 m (181 Západné Tatry, 6883)

Subalpínske spoločenstvá v bezprostrednom okolí vrcholu.

MATERIÁL A METÓDY

Materiál sme získavali individuálnym odchytom entomologickou sieťkou. Prítom-

nosť väčšiny druhov dokumentoval autor príspevku. Niektoré údaje poskytol ďalší účastník TOP, Mgr. Ladislav Kollár, za čo mu patrí úprimné poďakovanie. Dokumentačný materiál je uložený v entomologických zbierkach Tekovského múzea v Leviciach.

PREHLAD ZISTENÝCH DRUHOV

V nasledujúcej časti príspevku podávame prehľad jednotlivých druhov ôs a kutaviek s uvedením lokalít, na ktorých sme zaznamenali ich výskyt (ak sa jedná o nález L. Kollára, je jeho meno uvedené za názvom lokality).

A) Osy – Vespidae

Polistes biglumis bimaculatus (GEOFFROY in FOURCROY, 1785)

Huty, Dolina Borovianka (Kollár leg.), Suchá dolina, Bobrovská vápenica (Kollár leg.).

Dolichovespula sylvestris (SCOPOLI, 1763)

Liptovský hrad - 1000 m.

Dolichovespula saxonica (FABRICIUS, 1793)

Suchá dolina.

Dolichovespula norwegica (FABRICIUS, 1781)

Kvačianska dolina - ústie, Veľký Choč-1611m, Suchá dolina, Liptovský hrad-1000 m, Sivý vrch (Z hrebeň), Babky - 1566 m.

Dolichovespula adulterina (BUYSSON, 1905)

Veľký Choč-1611 m, Suchá dolina.

Vespula austriaca (PANZER, 1799)

Kvačianska dolina - ústie (Kollár leg.).

Vespula rufa (LINNAEUS, 1758)

Ostrý-1128 m, Liptovský hrad-1000 m, Bobrovská vápenica (Kollár leg.).

Vespula vulgaris (LINNAEUS, 1758)

Liptovský hrad-1000 m.

Na navštívených lokalitách sme spolu zaznamenali 8 druhov ôs z čeľade Vespidae. Väčšina zástupcov podčeľade Polistinae obľubuje otvorené, výslnné biotopy nížin, pahorkatín a podhorských krajov. V dolinách vyšších pohorí sa najčastejšie stretne s druhom *Polistes biglumis bimaculatus*, ktorý je hojný aj v skúmanej oblasti.

Lesné stanovištia obľubujú viaceré druhy ôs, *Dolichovespula sylvestris*, *D. saxonica* i *Dolichovespula norwegica*. Chladné lesné biotopy vyhľadáva predovšetkým *D. norwegica*. V skúmanej oblasti je hojná nielen v dolinách, ale vystupuje aj do značných nadmorských výšok (Veľký Choč-1611 m, Z hrebeň Sivého vrchu, Babky - 1566 m). Je pravdepodobne najčastejšou osou na hornej hranici lesa a v subalpínskom pásme.

Vzácnym taxónom je parazitická osa *Dolichovespula adulterina*, na Slovensku

uvádzaná z viacerých lokalít v horských oblastiach Slovenska (SMETANA 2000). Cudzopasí v hniezdach *D. saxonica*. *Vespula rufa* má veľkú ekologickú valenciu a je častým druhom aj v skúmanej oblasti. Sociálnym parazitom tejto osy je pomerne zriedkavá *Vespula austriaca*. Jej výskyt v Kvačianskej doline nepriamo indikuje aj prítomnosť hostiteľského druhu na tejto lokalite.

Vespula vulgaris patrí k najhojnejším osám stredných horských polôh. Jej zastúpenie na skúmanom území je pravdepodobne oveľa väčšie, ako sa nám podarilo zaznamenať.

B) Kutavky - Sphecoidea

Ammophila sabulosa (LINNAEUS, 1758)

Suchá dolina.

Argogorytes mystaceus (LINNAEUS, 1761)

Huty.

Gorytes laticinctus (LEPELETIER, 1832)

Kvačianska dolina - ústie, Huty, Prosiecka dolina.

Nysson spinosus (FOERSTER, 1771)

Suchá dolina, Bobrovská vápenica (Kollár leg.)

Tachysphex pompiliformis (PANZER, 1805)

Suchá dolina.

Trypoxylon figulus (LINNAEUS, 1758)

Kvačianska dolina - ústie.

Crossocerus assimilis (SMITH, 1856)

Prosiecka dolina, Suchá dolina.

Crossocerus leucostomus (LINNAEUS, 1758)

Suchá dolina.

Ectemnius continuus (FABRICIUS, 1804)

Huty.

Ectemnius cavifrons (THOMSON, 1870)

Kvačianska dolina - ústie, Suchá dolina.

Ectemnius lapidarius (PANZER, 1804)

Suchá dolina.

Ectemnius sexcinctus (FABRICIUS, 1775)

Huty.

Ectemnius ruficornis (ZETTERSTEDT, 1838)

Kvačianska dolina - ústie, Prosiecka dolina, Huty, Suchá dolina.

Kutavky sú typickým príkladom teplomilného hmyzu. U nás sa najčastejšie vyskytujú v nížinách a pahorkatinách, na xerotermych biotopoch stepného a lesostepného charakteru. V horských oblastiach sú zastúpené menej, najmä v okrajových častiach pohorí. Iba zriedkavo vystupujú do väčších nadmorských výšok.

V skúmanej oblasti sme spolu zaznamenali 13 druhov týchto blanokrídlorcov, čo možno Vzhľadom ku spomínaným skutočnostiam, metodike zberu a príležitostnému charakteru výskumu považovať za dosť veľký počet. K všeobecne vzácnejším taxónom patria *Crossocerus assimilis*, *Ectemnius ruficornis* (na skúmanom území je však pomerne hojný), *E. cavifrons* a *Ectemnius sexcinctus*. Z jednotlivých lokalít je zrejme najhodnotnejšou Suchá dolina. Vhodné stanovištné podmienky sú predovšetkým v jej vstupnej časti, kde sme zaznamenali 8 druhov kutaviek. Zaujímavými lokalitami sú aj Huty, ústie Kvačianskej doliny a Prosiecka dolina.

ZÁVER

Na vybraných lokalitách Chočských vrchov a priľahlej časti Západných Tatier sme v priebehu XXXI. TOP zaznamenali 8 druhov ôs (Vespidae) a 13 druhov kutaviek (Sphecoidea). Prevažne sú na tomto území zastúpené druhy so širokou ekologickou valenciou a druhy uprednostňujúce vlhké a chladnejšie stanovištia. Vzhľadom k celkovému charakteru skúmanej oblasti možno predpokladať, že podrobnejšie štúdium uvedených blanokrídlorcov počas celého vegetačného obdobia by prinieslo veľa nových, zaujímavých poznatkov.

LITERATÚRA

- SMETANA, V., 1999: Výsledky prieskumu čmeľovitých (Hym., Bombidae) na vybraných lokalitách Chočských vrchov a priľahlej časti Západných Tatier. *Naturae Tutela* 5: 49-59.
- SMETANA, V. 2000: Súčasný rozšírenie ôs *Dolichovespula adulterina* a *Dolichovespula omissa* (Hymenoptera: Vespidae) na Slovensku. *Entomofauna carpathica*, 12: 22-23.